

IVAR KNUDSEN-MINDESTENEN I FØLLE

Trafikken gennem Følle er stilnet betydeligt af, efter at gennemkørsel blev forbudt. Til Følleborgernes udelte tilfredshed.

Den manglende mulighed for gennemkørsel har gjort, at det ikke er mange, der kommer forbi mindestenen over Ivar Knudsen, der står i et lille anlæg midt i den idylliske landsby Følle med de mange bindingsværkshuse og de snoede landsbygader og –stier. Hvis man kun har set Følle fra Århusvej, når man drøner igennem udkanten af byen et par km. vest for Rønde – ja, så har man ikke set Følle overhovedet.

Så der kunne være god fornuft i at slå et smut ind i landsbyen og dvæle et par øjeblikke ved mindestenen over en af vores egns største sønner, som desværre på det nærmeste er gået i glemmebogen. Undtagen blandt dem, der interesserer sig for skibsbygningens historie, for her er han stadigvæk et både kendt og respekteret navn.

På mindestenen står der i al sin enkelthed: ”IVAR KNUDSEN, Motorskibet Selandias Bygmester, født i Følle, 1. 4. 1861 – 20. 3. 1920. Rejst af Følle Borgere 1932”.

Dette billede er taget kort efter afsløringen af mindestenen over Ivar Knudsen i 1932. Det er en af byens kendte skikkelser, Knud Mureren, der nyder piben ved siden af stenen. Fra ”Folk og Liv på Røndeggen”, bind 12, 1996, side 81.

Motorskibet Selandia blev bygget i 1912 og var en milepæl i skibsbygningens historie. Det blev bygget til Østasiatisk Kompagni på Burmeister og Wains skibsværft, hvor Ivar Knudsen på dette tidspunkt var direktør. Det var verdens første oceangående motorskib, og det blev grundlaget for, at

Burmeister og Wain i årtierne derefter var verdens førende skibsværft inden for bygning af større dieselmotorskibe. I 1920'erne var halvdelen af alle motorskibe på over 2000 tons i verden forsynet med motorer fra B og W. Og manden bag succesen var købmandens søn fra Følle. Hør her, hvordan Wikipedia omtaler Ivar Knudsens indsats:

”I 1912 gennemførtes denne store opgave (bygningen af verdens første store dieselskib) under Knudsens ledelse, og grundlaget var derved lagt for en dansk skibsmotorindustri, som gjorde Knudsen og det selskab, han ledede, kendt over hele verden.

Når det var lykkedes Burmeister & Wain under Knudsens ledelse så heldigt at gennemføre den vanskelige opgave, som bygningen af et stort søgående dieselmotorskib var, så tilkommer der Knudsen den fulde ære herfor. Han havde som ledende direktør for selskabet taget ansvaret for skibets bygning og gennem sit mangeårige arbejde i selskabet skabt de værksteder og samlet og udviklet den stab af dygtige mænd, som muliggjorde opgavens heldige løsning, der var betinget ikke så meget af de enkelte opfindelser ved detaljerne som ved hele den konstruktive og praktiske udførelse af anlægget”.

Respekt. Også for de Følleborgere, der rejste stenen over byens store søn. Hvordan det gik til, skal fortælles i det følgende.

BAGGRUNDEN FOR MINDESTENENS REJSNING I 1932

Historien om rejsningen af mindestenen over Ivar Knudsen er alt andet end kedelig. Det var egentlig fundet af den store sten i sig selv, der gav anledning til det hele, og det kunne lige så godt være endt med en mindesten over genforeningen i 1920. At det i stedet blev en mindesten over købmandens Ivar må i dag, hvor hundreder af byer og landsbyer kan mønstre en genforeningssten, anses for et særdeles heldigt valg af de opfindsomme og foretagsomme Følleborgere for snart 80 år siden.

Det begyndte med, at man på Peter Nielsens mark (Elmehøj) i december 1931 stødte på en særlig flot sten, som nogle mente burde have en bedre skæbne end at blive hugget i skærver. Karl Sørensen, der havde gravet stenen ud, gjorde lærer Olsen, Følle skole, opmærksom på den, og efter at Olsen havde talt med smed Mortensen og amtsvejmand Simon Nielsen om sagen, foreslog de, at stenen blev rejst midt i byen som en mindesten over Ivar Knudsen, søn af den gamle købmand Knudsen og opfinderen bag motorskibet ”Selandia”.

Der blev indkaldt til et møde på skolen, hvor planen blev forelagt. Her blev der nedsat en komité af fhv. lærer i Følle Thøger Jensen, Valdemar Helbo (Følle Ladegaard) og Frederik Rasmussen. Det blev vedtaget at fylde dammen ud og lave et lille anlæg på stedet og anbringe den store sten midt i det som minde om Ivar Knudsen.

Ved hjælp af en skrue til at trække bundgarnspæle op med lykkedes det at få stenen op på landevejen og anbragt på en gammel chassisramme til en rutebil. Kuhdals (Hannesminde) tre heste blev spændt for, men de kunne ikke trække ordentlig sammen, så stenen rokkede sig ikke. Så hentede Peter Feldballe i Raagholm sine to heste, og de trak stenen op, centimeter efter centimeter. Derefter gled kolossen på tynde stålruller hen ad landevejen til sin kommende plads midt i byen.

Der opstod diskussion om stenens anvendelse, idet nogle foreslog, at den skulle være et minde om genforeningen i stedet. Lærer Olsen skrev da til B og W for at få oplysninger om Ivar Knudsen, og det afgjorde sagen, for der kom overraskende et brev tilbage fra Ivar Knudsens søn prokurist T. Knudsen i Århus, der udtrykte sin og sine søskendes glæde over tanken om et mindesmærke over deres far. Herefter var der ingen vej tilbage.

Frederik Rasmussen og Sigvald Jensen påtog sig nu det videre arbejde med at få stenen rejst. Der blev gravet ud og fundamentet blev støbt, og ved hjælp af skruen til bundgarnspæle lykkedes det at få stenen på plads. Stenhugger Kofoed fra Århus fik opgaven med at indhugge indskriften. Fhv. murer Knud Jensen, der var 76 år gammel, gik fra hus til hus i byen for at samle

ind til anlægget. Det kom til at koste ham livet, for det var streng frost og han fik slim på lungerne og døde ikke så længe efter.

Afsløringen fandt sted 1. april 1932 på Ivar Knudsens fødselsdag. 150 var mødt frem, heriblandt Ivar Knudsens tre sønner. Lærer Olsen holdt afsløringstalen. Sv. Aa. Knudsen talte på familiens vegne og gav til komitéen for mindesmærket 1000 kr. og indbød deltagerne til kaffe på Kaløvig Badehotel.

Her mødtes man så igen en times tid senere, og her blev der igen holdt taler og sunget.

Som et resultat af det fællesskab, der var skabt ved at få rejst stenen og få anlægget ordnet, blev Følle Borgerforening stiftet. Denne forening eksisterer i bedste velgående den dag i dag og har bl.a. ansvaret for at holde anlægget omkring mindestenen i orden.

IVAR KNUDSEN

Lad os herefter vende tilbage til Ivar Knudsen.

Som nævnt var han søn af købmanden i Følle, nærmere bestemt købmand Jens Elbert Knudsen, der oprettede den store købmandsgård i Følle i 1860 og drev den med stor dygtighed til 1899. Købmandsgården var i hans tid en af de største på Djursland. Den kan i dag ses på hjørnet af Århusvej og Bygaden, adressen er Bygaden 1. Den ophørte som købmandsbutik midt i 1980'erne.

Da købmand Knudsen solgte købmandsgården, stykkede han sin gamle tømmerlandingsplads ved Følle Bund fra og skænkede den til Følleborgerne. Den er nu kendt som "Følleborgernes Lod" og er bl.a. hvert år ramme om Følle Borgerforenings grundlovsfester.

En af købmandens sønner var Ivar Peter Bagger Knudsen, der blev født i 1861. Han giftede sig med en datter af godsinspektør Olsen på Kalø, og han blev i 1887 cand. polyt. fra Den polytekniske Lærestanstalt i København. Derefter arbejdede han i nogle år som ingeniør ved opførelsen af Københavns befæstning. I begyndelsen af 1890'erne var han med til at projektere og starte Københavns første elværk. 1895 blev han ansat som ledende maskiningeniør på Burmeister og Wains skibsværft på Refshaleøen i København.

Her steg han hurtigt i graderne. Allerede to år efter sin ansættelse indtrådte han i en tre-mands direktion, og fra 1907 til sin fratræden i 1919 var han direktør sammen med en enkelt kollega.

Det var Ivar Knudsens idé, at B og W i 1897 skulle købe patentretten for Danmark for tyskeren Rudolf Diesels opfindelse: dieselmotoren. I de følgende år leverede B og W især dieselmotorer til elværker, men sideløbende arbejdede Ivar Knudsen på at udvikle dieselmotoren til brug i skibe. Det første større skib, der forsynedes med dieselmotor, var "Selandia", der løb af stabelen på Refshaleøen i 1912.

"Selandia" blev en stor succes og vakte berettiget opsigt verden over. Med den var B og W's førende position i verden som bygger af motorskibe grundlagt.

Ivar Knudsen fik herefter Fortjenstmedaljen i guld. Han var allerede i forvejen blevet ridder af Dannebrogordenen i år 1900 og Dannebrogsmænd i 1907.

Efter Selandia var han blevet kendt også i udlandet, og efter sin fratræden i B og W blev han af nogle af Englands ledende finansmænd opfordret til at bistå ved starten af store industrielle foretagender. Det førte til en del rejser og til sidst en rejse til Indien. Her pådrog han sig

Ivar Knudsen (1861-1920)

en promain-forgiftning, som medførte døden. Han døde i Bombay, men blev begravet på Hellerup kirkegård.

Ivar Knudsen er portrætteret af Michael Ancher og i et træsnit af L. B. Hansen i 1913.

FAMILIEN OG KØBMANDSGÅRDEN I FØLLE

Som tidligere nævnt var Ivar Knudsen søn af købmand **Jens Elbert Knudsen** i Følle. Knudsen var i sig selv en bemærkelsesværdig person, alene ved at skabe den store købmandsgård i Følle. Endnu mere bemærkelsesværdig er måske hans tre børns karriere.

Jens Elbert Knudsen var født i Vejle i 1826, havde lært købmandsfaget i Kiel og havde sågar været i Californien for at grave guld.

1859 købte han jorden på hjørnet af Bygaden og Århusvej af gårdejer Knud Rønde, og i 1860 åbnede han sin købmandsgård på stedet.

Knudsens købmandsgård blev snart en af Djurslands kendteste. Dens historie er skildret af Marius Madsen i artiklen "Købmænd i Følle" i "Folk og Liv på Røndeegnen" bind 5.

Købmandens kone døde i 1888, hvorefter den 23-årige datter Olga kom hjem for at klare den formentlig store husholdning for faderen. 1899 solgte Knudsen købmandsgården, og han og datteren flyttede til hans fødeby Vejle.

Købmanden var gift med **Julie Vilhelmine Rønberg** (1828-88), som jeg formoder har været datter af (i hvert fald i familie med) møller Rønberg i Følle. Muligvis er de to blevet gift før ankomsten til Følle, så det er hustruens fortjeneste, at ægteparret slog sig ned i Følle.

Ægteparrets tre børn fik som nævnt alle en bemærkelsesværdig karriere:

Morten Knudsen, født 1860, blev læge 1886, fik universitetets guldmedalje 1891, overlæge 1907, læge for prins Valdemar og prinsesse Marie, samt prins Hans. Blev RDM, ridder af Dannebrog.

Morten Knudsen var gift med **Thora Knudsen** (1861-1950), en kendt kvindesagsforkæmper i København, der blev en af de syv første kvinder, der blev indvalgt i Københavns borgerrepræsentation 1909. Thora Knudsen blev valgt ind af Højre, men måtte forlade repræsentationen ved det følgende valg på grund af uenighed med sin gruppe. I 1920 stillede hun op til folketingsvalget for Venstre, men blev ikke indvalgt. Sin hovedindsats lagde hun i forskellige filantropiske og kvindesagsforeninger, var bl.a. medlem af Dansk Kvindesamfunds fællesstyrelse fra 1911.

Ivar Knudsen, født 1861, giftede sig med Julie Olsen, datter af godsinspektør Olsen på Kalø. Han er omtalt nærmere ovenfor.

Olga Knudsen, født 1865, passede som nævnt husholdningen i købmandsgården efter moderens død i 1888, og flyttede sammen med faderen til Vejle efter salget af købmandsgården. Her døde faderen i 1901. Olga forblev ugift.

Olga Knudsen havde lært kvindesagen at kende gennem sin svigerinde Thora, og hun kastede sig efter faderens død ind i kampen for kvindesagen. Hun dannede Vejle Kvindeforening i 1905, en af de første kvindeforeninger i provinsen. Ved det første hjælpekaservalg i 1908 blev hun valgt ind i Hjælpekassen for Vejle og forblev medlem til 1917. Efter at der var indført kvindelig valgret til kommunalbestyrelser, stillede hun op til valget til Vejle byråd i 1909 for en borgerliste og blev den ene af de to første kvinder i byrådet. Fra 1917 til 1926 var hun desuden medlem af menighedsrådet.

Da kvinderne i 1915 fik valgret til rigsdagen, stillede Olga Knudsen ved det første valg herefter op til Landstinget for partiet Venstre i 1918. Hun blev en af de syv første kvinder i

Landstinget og blev den første kvinde, der talte i tinget. Hun var medlem indtil 1928. Hun døde 1947¹.

Ved salget af købmandsgården i 1899 lod købmand Knudsen tømmerlandepladsen ved Følle Bund frastykke for forærede den væk til Følle-borgerne i fællesskab – den blev herefter almindeligt anvendt både som fiske- og badested for Følle-borgerne, og her er også blevet holdt mange grundlovsfester og andre sammenkomster. Det er i dag kendt som ”**Følleborgernes Lod**”.

Købmandsgården blev købt af Peder Mogensen, der samme år giftede sig med Sophy Bredahl, datter af gæstgiver Bredahl i Mørke. Ludvig Bredahl, der senere købte Adresseavisen og udgav den fra det nuværende TV-husets bygninger i mange år, var en bror til hende. I øvrigt slog såvel faderen som en anden søn, Julius Bredahl, sig senere ned i Følle.

Købmand Peder Mogensen døde i 1930, hvorefter en søn drev den videre indtil 1949, hvor den blev overtaget af købmand Hillgaard, der drev den som almindelig købmandsbutik indtil 1983. Den ophørte endeligt i 1986.

Litteratur:

Marius Madsen: Mindestenen i Følle, i Adresseavisen marts 1982

Klara Sørensen: Følle Borgerforenings historie (fundet på webbyen.dk)

Vilfred Friborg Hansen: Følles historie (utrykt, men kan ses på hjemmesiden FriborgHansen.dk)

Wikipedia

Salmonsens Konversationsleksikon, 2. udgave 1915-30, supplementsbind 26

Den store danske encyclopædi

Skrevet af Vilfred Friborg Hansen til Syddjursportalen 2010.

---

¹ Oplysningerne om Olga Knudsen og Thora Knudsen stammer fra Dansk Kvindebiografisk Leksikon.